

Koppelbedrijven Veluwe IJsselvallei: Koppelen van bedrijven in beweging

Het koppelen van bedrijven in de regio Veluwe IJsselvallei blijft in beweging en is een zoektocht naar de beste combinaties. Een aantal bedrijven zijn pas in het begin van het project of kort daarvoor gestart en zijn nog volop bezig een evenwicht te zoeken in hun bedrijfsvoering. Ook moet vooral voor de stroom kippenmest een oplossing worden gevonden. De omvang van de project- bedrijven neemt gestaag toe, net als in de rest van Nederland. Het grootste melkveebedrijf in het project heeft nu 150 melkkoeien en het grootste kippenbedrijf nu 18.000 kippen. Bedrijven van dit formaat kunnen niet in hun eigen voeder voorzien en moeten mest afzetten omdat grond aankopen te duur of niet mogelijk is. Een uitwisseling tot stand brengen met een bedrijf in de buurt kan hiervoor een oplossing zijn. Een goed voorbeeld hiervan is de nieuwe koppeling van het bedrijf Groot Ehrental te Nijkerk met 150 melkkoeien met het biologische akkerbouwbedrijf in Flevoland, NZ 27, dat 265 ha land beheert. Deze twee grote bedrijven liggen op maar 17 km afstand van elkaar en kunnen in een keer een grote slag slaan. Het grote kippenbedrijf voert nu mest af naar een

melkveehouder vlak in de buurt dat daarmee de maïs bemest wat vervolgens weer grotendeels wordt verkocht aan een andere melkveehouder.

Andere bedrijven doen het wat rustiger aan, zoeken de koppelingen wat dichterbij huis of komen toch een heel eind in de richting van zelfvoorziening. Vanuit het project blijven wij dit allemaal ondersteunen en stimuleren in samenwerking met LTO-Noord Projecten en met financiering van de provincie Gelderland. Het doel is dat deze bedrijven na het project een betere uitgangspositie hebben voor de toekomst en dat dit een aantrekkingskracht zal hebben op potentiële omschakelaars. In 2008 gaan we deze activiteiten demonstreren naar alle collega landbouwers in het gebied met een paar demonstratiedagen in juni en juli op verschillende bedrijven. Nog volop werk aan de winkel dus in het laatste jaar van dit interessante project.

i Wytze Nauta, Projectleider, LBI, w.nauta@louisbolk.nl

Koppelbedrijvennieuwsbrief

Nieuw project: Kippenmest en Kringloop

Vanuit het project Koppelbedrijven is een nieuw project ontstaan met de naam Kippenmest

en Kringloop. Het is een demonstratie-project met als doel de kwaliteit en de afzet van kippenmest te verbeteren. Op dit moment gebeurt het vaak dat kippenmest te nat (40% ds.) uit de stallen komt en dan door broei veel stikstof verliest. Er blijft mest over met een relatief hoog gehalte aan fosfaat wat niet goed past in elk bemestingsplan. Verder blijkt ook vaak dat biologische kippenhouders en akkerbouwers elkaar moeilijk kunnen vinden. Biologische akkerbouwers gebruiken wel kippenmest, maar dan via de handel. In het project zal daarom worden gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit en het leggen van contacten tussen akkerbouwers en veehouders. Hierbij gaat het niet alleen om de pluimveehouders, maar zal ook de rol die melkveehouders kunnen spelen wordt onderzocht. Al eerder is vermeld dat kippenmest een goede aanvulling kan zijn bij de bemesting van gras en grasklaver, vooral in het voorjaar. Hierdoor kan rundermest vrijkomen voor de biologische akkerbouw. Kippenmest kan ook worden gemengd met drijfmest (zie ook 'Pimp your mest'). Een groeiend aantal melkveehouders meldt zich momenteel aan om

hier mee te gaan experimenteren. Op een aantal bedrijven willen we demo's gaan aanleggen waarmee de waarde van kippenmest op grasland kan worden aangetoond. De eerste resultaten van kippenmest op grasland waren positief. Bij Dirk van Dasselaar (melkvee en legkippen) steeg de drogestof opbrengst in de eerste snede na bemesting met bijna 30%. De kwaliteit van het gras was vergelijkbaar voor VEM en DVE. De OEB en het ruw eiwitgehalte waren veel lager bij bemesting met kippenmest, de suiker was veel hoger.

Resultaten bemesting tweede snee gras-klaver bij van Dasselaar met 90 kg N/ha uit runderdrijfmest of vaste kippenmest.

	Ton ds.ha	VEM	DVE	OEB	R. eiwit	Suiker
Kippenmest	15.7	939	90	- 7	153	172
Runderdrijfmest	10.9	955	101	51	220	76

i Sjef Staps, s.staps@louisbolk.nl

Grenzen verleggen: uitwisseling met onze burens in de polder?

Zoals we wel wisten en zoals ook is aangetoond is er op de Veluwe en in het IJsselgebied door het vele vee een overschot aan mest en een tekort aan (kracht)voer en strooisel. Hierdoor is het onmogelijk de uitwisseling van producten binnen het projectgebied rond te zetten. Bij de westerburen in de Flevopolder is de situatie omgekeerd en daarom kijken we vanuit dit project steeds meer die kant op. Voor een paar projectdeelnemers met veel dieren lijkt het ook interessanter om afspraken te maken met een paar grote akkerbouwers in de polder i.p.v. vele kleine afspraken met kleine bedrijven op het oude land. Het bedrijf Groot Ehrental te Nijkerk, waar Herman en Frank Lankhorst 150 koeien melken, heeft daarom afspraken gemaakt met een van de grootste akkerbouwbedrijven in Zuidelijk Flevoland, NZ-27 genaamd, met 265 ha grond. Er zal voer en drijfmest worden uitgewisseld. Ook het legkippen- (18.000) en melkgeitenbedrijf (200) van Van den Brink gaat mest afvoeren naar de polder en voer terug ontvangen. Het blijkt vaak dat door middel van projecten makkelijker contacten worden gelegd tussen bedrijven. Er is dan een eerste basis van waaruit afspraken worden gemaakt. Daar dienen projecten immers ook voor. Na afloop van een project worden deze contacten dan hopelijk gecontinueerd.

'Pimp your mest'

'Pimp your car' is een populair Amerikaans TV-programma waarin oude karren worden omgetoverd tot de mooiste bolides. In steeds meer sectoren wordt het 'pimpen' nu gebruikt om de kwaliteit van bestaande producten te verbeteren naar eigen smaak. Zie bijvoorbeeld www.pimpyourkitchen.nl, zeker een aanrader voor melkveehouders! Mest is misschien wel het laatste product waarvoor je aan pimpen gaat denken. Toch heeft het koppelbedrijvenproject als voedingsbodem gediend om deze theorie voor mest ook toe te passen. Het begon met een opmerking van een akkerbouwer die zei dat hij over het hele bedrijf mest van 2 op 1 nodig had, verwijzend naar de verhouding van stikstof en fosfaat. Vervolgens bleek dat de hoeveelheid stikstof in runderdrijfmest de laatste jaren afneemt. Zat er 10 jaar geleden nog vaak 4,5 kg N in een kuub, nu wordt er al vaak gerekend op 3 of 3,5 kg. Doordat het fosfaatgehalte relatief minder afneemt wordt zulke mest minder aantrekkelijk voor bemesting. Verder bleek dat bij het uitrijden van 'vaste' kippenmest het probleem vaak was dat er minimaal 3-4 ton per ha moest worden uitgereden voor een goede verdeling en dat per perceel toch ook veel fosfaat werd toegediend wat niet nodig en wenselijk is. Vanuit deze constateringen groeide het idee om mest te gaan 'pimpen' oftewel aanpassen aan de vraag van de 'consument'. Een van de deelnemers van het project, Dick van Dasselaar, heeft legkippen en melkkoeien. Daar hebben wij in 2007 de eerste mest 'gepimpt' met ongeveer 4-5 ton verse kippenmest in 100 ton drijfmest. Zo werd een mest verkregen van 2 op 1. Deze mest is met sleepslangen toegediend aan snij-

Uit de MTV-show Pimp My Ride

maïs van Van Twillert in de polder. Dit jaar zal dit weer gebeuren en zal van Dasselaar ook gepimpte mest uitrijden op grasland. Op deze wijze kan het pimpen van mest een grote bijdrage leveren aan de tekorten van stikstof en fosfaat in de biologische landbouw. De techniek van het pimpen van mest is simpel en energiezuinig. Verse mest geeft waarschijnlijk het beste resultaat omdat de mest niet gaat broeien en zijn stikstof dus bewaard blijft. De techniek moet nog verder worden verfijnt. Zo kan wellicht het toedienen van koolstof aan de drijfmest de stikstofbinding nog verbeteren. In het voorbeeld wordt ook nog gepimpt met vinasse om het kali gehalte te verbeteren.

Voorbeeldberekening van 100 ton drijfmest met 4 ton vaste kippenmest en vinasse.

	Kg/ton		
	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
Runderdrijfmest	3,5	1,7	5,5
Kippenmest	25	18	15
Vinasse	40	5	100
Mengsel: 100 + 4 + 4	5.65	2.43	9.71

Bedrijven uitgelicht:

Nieuwste kippenstallen bij Chris & Marjanne Borren

Het pluimveebedrijf 'De Lankehenhof' van Chris en Marjanne Borren heeft een flinke metamorfose doorgemaakt. Het is gegroeid van 6000 legkippen naar 12.000 met daarbij een stal voor de opfok van 6000 jonge hennen. De stallen zijn zogenaamde boogstallen met een metalen frame en zeildoek er overheen gespannen. De inrichting is een uniek volière systeem waarin de functies (slapen, leggen, vreten) goed zijn gescheiden. Dit geeft rust in de stal. Verder zijn speciale voersystemen ontwikkeld voor het voeren van eigen geteeld voer zoals korrelmaïs, zonnebloempitten en granen. Een van de stallen is bestemd voor het opfokken van kippen. Chris heeft de opfok het liefst zelf in de hand om de jonge kippen op de juiste manier te laten wennen

aan zijn eigen systeem. Hierdoor heeft hij in de legperiode minder problemen met verenpikken. De stallen zijn fris en licht van binnen en de kippen kunnen makkelijk naar buiten. Door bomen en struiken aan te planten in de uitloop voelen de kippen zich veiliger.

Chris en Marianne werken ook aan een eigen afzet van eieren en mest. Je kunt eieren kopen direct van het bedrijf maar het liefst willen zij zelf leveren aan een paar grote afnemers. De mest wordt tot 85% gedroogd en afgezet voor korrelproductie (zie achterpagina).

 www.lankehnhof.nl

Biologisch kalfsvlees van Bart en Marco Boon

Bart en Marco Boon hebben vorig jaar de stap genomen naar een biologische kalvermesterij, en wel op hun eigen manier. In de gangbare mesterij zijn de problemen nog steeds groot. Vooral vanwege het tekort aan ijzer hebben de kalveren nog veel medicatie nodig. Bart Boon wilde een andere richting op, maar zag met zijn ervaring wel in dat voor het mesten van biologische kalveren een centrale plek nodig is. Versnippering en diversiteit passen niet bij een voldoende afzet van kwaliteitsvlees. Daarom werd besloten een stal te bouwen waarin 700 kalveren op een biologische wijze kunnen worden gemest. De eerste 6 weken blijven de kalveren binnen en krijgen melk. Daarna worden ze gespeend en in groepen van 30 dieren in een potstal gehuisvest. In het weideseizoen gaan de dieren groepsgewijs naar buiten. Op een leeftijd van ongeveer 7-8 maanden lukt dat niet meer omdat het stieren

zijn die dan teveel problemen geven. De laatste 2-3 maanden blijven ze dus weer binnen en ze worden op een leeftijd van ongeveer 11 maanden geslacht. Het rode kalfvlees wordt zoveel mogelijk als kwaliteitsvlees verkocht aan restaurants, maar is ook te koop in diepvriespakketten. Om het product te verkopen heeft Boon een prachtige website laten maken. Deze website refereert ook naar de weidegronden waar de kalveren worden geweid. Dit zijn zogenaamde Celtic fields die ongeveer 3 eeuwen geleden zijn aangelegd, vast en zeker ook biologisch! Verder is op het bedrijf een mooie ontvangstruimte gemaakt en kan men er ook wijn van eigen makelij proeven en kopen.

 www.ecofields.nl

Gedroogde kippenmest is gewild in akkerbouw en melkveehouderij

Binnen het koppelbedrijvenproject wordt ook gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van kippenmest. Chris Borren heeft in 2007 zijn nieuwe stallen in gebruik genomen met een nieuwe drooginstallatie in de stallen. Hierdoor droogt hij de mest tot ongeveer 80% ds. Vanuit het project huurt hij nu een mestcontainer met een schijnbodem waardoor met een ventilator lucht door de mest wordt geperst. Hierdoor kan hij de mest tot 85% ds drogen waardoor de mest een gewild product is geworden voor

bedrijven die er nu mestkorrels van kunnen maken. De afzetkosten per ton zijn daardoor naar 7 euro gedaald! De mestkorrels kunnen worden ingezet voor precisie bemesting en als 'bio-kunstmest'. Dus bij de melkveehouders en akkerbouwers kan de oude kunstmeststrooier weer van stal worden gehaald. In de akkerbouw kunnen deze korrels bijvoorbeeld worden toegediend aan tarwe om een betere bak kwaliteit te behalen. Bij de huidige hoge prijzen voor graan zal dit zeker rendabel worden.

Ook binnen het projectgebied zijn er een aantal interessante koppelingen mogelijk, vooral met de natuurorganisatie het Gelders Landschap (GL). Het GL heeft in de omgeving van Lunteren het natuurgebied Het Wekeromse Zand in haar beheer en zij teelt daar gewassen die geschikt zijn voor veevoer. Een dankbare afnemer is Henk de Vries die zijn bedrijfsvoering voor een groot deel heeft afgestemd op deze samenwerking met het GL. Zo heeft hij grote potstallen gebouwd en alle vaste mest wordt afgevoerd naar de akkers van het GL. In ruil daarvoor krijgt Henk de Vries granen, erwten en maïs terug. Vooral de productie van vaste mest maakt het bedrijf voor het GL interessant omdat het GL alleen met vaste mest wil bemesten. Voor een potstal is

veel stro nodig en daarom teelt het GL veel granen. Het Gelders landschap breidt haar gebieden uit in het kader van de groeiende ecologische zones. Daardoor stijgen ook de mogelijkheden voor biologische boeren voor uitwisseling, mits zij vaste mest kunnen leveren. Bart Boon is zo'n bedrijf. Met 700 biologische stierkalveren in een potstal kan hij veel mest leveren. Echter, voor deze omvang heeft het GL niet direct genoeg voer en stro terug. Dat is een langzaam proces omdat landbouwgrond dat in de planning ligt te worden overgenomen niet altijd op tijd vrij komt, vooral niet wanneer de prijzen van melk en graan blijven stijgen. De eerste afspraken zijn gemaakt, maar Bart Boon richt vooralsnog ook zijn pijlen op de akkerbouw in de polder.

de natuurlijke kennisbron

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T